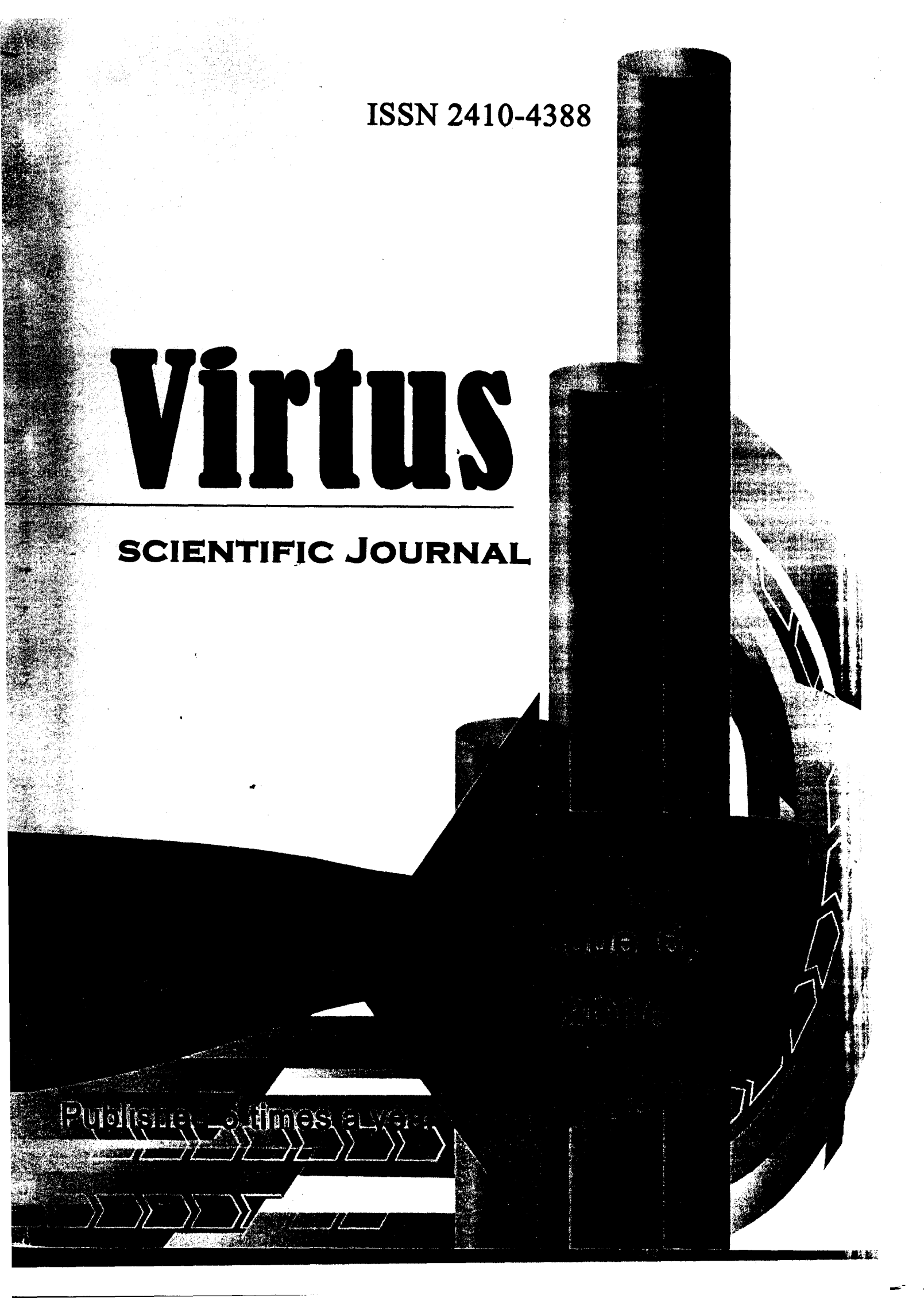


ISSN 2410-4388

Virtus

SCIENTIFIC JOURNAL

Published 6 times a year



УДК 37.013.42..378.18

Мазур О.Ю.,

викладач кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, mazur_olha19@ukr.net

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті проаналізовано поняття «адаптація» студентів до умов вищого закладу освіти та її чинників, які впливають на цей процес.

Ключові слова: адаптація, загальна адаптація, студенти, активність.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день розвитку суспільства досить актуальним є питання адаптації студентів першокурсників у ВНЗ. Дуже велика кількість людей виділяють період навчання у вищому закладі освіти, як один із найважливіших періодів життя.

Мета роботи – це проаналізувати період який характеризується особливістю життєдіяльності, особистісним зростанням та розвитком, але найголовніше – становленням майбутнього фахівця у певній галузі.

Питання адаптації студентів до вищого закладу освіти цікавило багатьох вчених психологічної науки. У сучасній літературі можна знайти цікаві думки та погляди. Зокрема, це наукові праці дослідників таких як: Т.П. Браун, С.О. Гури, Н.В. Кузнецової та інших. Ми підтримуємо думку Н.В. Кузнецової про те, що проблема адаптації студентів до умов вищого навчального закладу освіти є однією із найважливіших загальнотеоретичних проблем і до теперішнього часу є досить актуальним предметом обговорення тому, що адаптація молоді до студентського життя – складний і багатогранний процес, що вимагає соціальних та біологічних ресурсів організму [1].

Молода людина вступає до вищого навчального закладу одразу після закінчення середньої школи. Учора вона була ще учнем, а сьогодні вже є студентом ВНЗ. Юнаки та юнки потрапляють у нові умови, що в подальшому спричиняє відповідну емоційну реакцію та зміну стереотипу поведінки та мислення. На нашу думку, у студентів потрібно розвивати компоненти, які сприятимуть успішній соціалізації та формуванню гармонійно розвинутого фахівця.

Проблема адаптації пов'язана із входженням студента у систему взаємовідносин у вищому закладі освіти. Найбільші труднощі полягають у зміні соціальної позиції при переході зі шкільного соціуму, зміні способів навчальної діяльності, зміні звичних для школяра зв'язків, відносин і стереотипів поведінки. На початку навчання студент повинен перестати бути школярем, а до закінчення навчання – перестати бути студентом.

Труднощі з якими стикається студент у перші місяці навчання визначають якість засвоєння дисциплін, його подальший розвиток як особистості так і фахівця, професійне самовизначення у майбутньому. Студент-першокурсник може мати несформовану психологічну готовність до зовсім нових умов навчання. Старі установки, які формувалися роками – руйнуються

досить швидко. Змінюються звички, навички цінності, життєві орієнтації. Коло розширюється. На нашу думку, найважче формування світогляду, який визначає подальше життя студента.

Навчальна діяльність – лише одна з багатьох сторін життя студента. У період здобування вищої освіти молода людина продовжує свій особистісний розвиток зіштовхуючись із багатьма проблемами на початком дорослого життя: нове середовище і дорослих перегляд уявлень про себе, нові умови заробітку, можливий переїзд до нових умов проживання в гуртожитку тощо. Поява цих проблем потребує внутрішньої саморегуляції, уміння розподілити час і сили в навчально-життєвих ситуаціях, стимулює роботу по виявленню й усвідомленню життєвих цінностей, уточненню перспектив. Необхідною умовою ефективності навчання студента є успішне подолання процесу адаптації [3, с.315].

Щоб краще зрозуміти вищесказане звернутися до поняття «адаптація» та зрозуміти його суть. На сьогодні воно вживається досить широко. Деякі вчені розглядають це як процес, результат «приспособлення» або як «взаємодію» людини з людиною (певною групою), або як «взаємодію» людини з середовищем. Видатні психологи стверджують, що адаптація включає зовнішні та внутрішні компоненти поєднанні вони утворюють поняття «адаптація».

Зовнішня адаптація передбачає процес входження людини в соціальну адаптацію, внутрішня – біологічну та психологічну адаптації. Внутрішні компоненти ми можемо поєднати у загальну психологічну адаптацію. Соціально-психологічна адаптація являє собою оволодіння особистістю новим часом входження в нову соціальну ситуацію, конкретний процес соціалізації [2, с.118-122].

Під даним терміном потрібно розуміти процес входження першокурсника в специфічне середовище, оволодіння ним ролями, пристосування і звикання його до нових умов, набуття ним життєвого досвіду, самостійного соціального зрілості, розвиток ініціативи, відповідальності, моментом соціально-психологічної адаптації є розбіжність між особистими планами, здібностями студента і тим становищем, яке

дулі, на курсі, вузі, тими вимогами, що ставляться до нього як студента. Звідси бере початок прагнення, характерне для більшості першокурсників, – зміцнити своє становище самовідданою навчальною працею, зберегти авторитет активною участю в громадському житті курсу і факультету, науковій роботі [4,с.37].

Процес адаптації досить складний та багатогранний процес. Він тісно пов'язаний із взаємостосунками з навчальним середовищем. Чим більш складним є навчальне середовище (якісно новий інший зміст освіти, спільна діяльність, вимоги до студента, інші форми контролю навчання, самостійність тощо) і чим більш кардинальні зміни відбуваються в ньому за короткий проміжок часу, тим важче студентам адаптуватися до нової ситуації. Одним з головних факторів успішної адаптації студента є характер професійної орієнтації. Своєчасне виявлення індивідуальних нахилів та орієнтація на одну або декілька професій, які відповідають психофізичним здатностям і особливостям індивідуальної спеціалізації особистості, – головний зміст процесу. Він вимагає від студента одної особистості осмислення своїх дій і вчинків, вибору власних шляхів рішень відповідно конкретним умовам життєдіяльності, аналіз характерних особливостей і результатів взаємодії. Трансформація системи освіти в сучасні вимагає від студента активізації усіх резервів особистості. На нашу думку, головним компонентом процесу адаптації є активність студента. Насамперед це має проявлятися у навчальній діяльності та професійній позиції.

На нашу думку, потрібно приділяти особливу увагу процесу соціально-психологічній адаптації. До критеріїв соціально-психологічної адаптації ми можемо віднести впевненість, задоволеність результатами своєї навчальної діяльності, а також соціальний успіх, який полягає як в адаптації до нових умов життя, так і в завоюванні авторитету в студентському колективі і у виконанні завдань [4,с.30].

Висока освоєність оточення та швидкі темпи адаптації до внутрішнього світу студента об'єктивуються, як правило, в адекватній адаптаційній взаємодії. А саме ускладнення вузівського середовища, що відбуваються за короткий відтинок часу та якісні зміни у навчальному світі першокурсника, пов'язані з особливостями юнацького віку, породжують в нього особистісну неадаптованість, а часом й адаптованість.

Урахування названих проявів у системі вихованої особистості з першокурсниками вищого закладу освіти дозволяє оптимізувати процес входження вчорашніх абітурієнтів у нові соціальні умови, забезпечує успішне освоєння ними основних видів діяльності.

Варто зауважити, що емоційний стан першокурсника на початку першого семестру є досить специфічним. Він повторюється у процесі подальшого навчання; втім, його проходження визначає, до певної міри, успішність адаптації студента до умов навчання вищого закладу освіти.

Цей емоційний стан виникає як результат свідомого співвіднесення попередніх очікувань першокурсника від навчання у вузі та його перших досвідів від цього процесу. Можна припустити, що його

очікування від навчання породжують як піднесення, ейфорію, так і певну тривогу, пов'язану з побоюванням різного роду неуспіху як у навчальній, так і у міжособистісній сферах

Група є одним із найбільш вирішальних мікросоціальних факторів формування особистості, а також одним із найбільш дієвих засобів виховання. Врахування цих особливостей сприятиме оптимізації процесу студентської адаптації.

Саме особистісні взаємовідносини – один із найважливіших факторів емоційного клімату групи, «емоційного благополуччя» її членів. Кожен студент займає в колективі певне місце не лише в системі ділових відносин, але й в системі особистісних.

Особистісні взаємини складаються стихійно, через цілий ряд психологічних обставин. Становище студента може бути благополучним: прийнятність в колективі, відчуття симпатії зі сторони одногрупників, власна зустрічна симпатія тощо.

Така психологічна ситуація переживається як почуття єдності з колективом, яке, в свою чергу, сприяє впевненості в собі, відчуттю "захищеності". Неблагополуччя у взаємовідносинах з ровесниками в колективі, переживання власного відторгнення від групи може бути причиною ускладнень у розвитку особистості. Стан психологічної ізоляції негативно впливає на формування особистості та ефективність її діяльності і навчання. Такі студенти можуть погано вчитись, у спілкуванні бути грубими, афективними, агресивними тощо.

Важливу роль в житті кожного студента відіграє і професійна адаптація. Головна увага вищої школи повинна бути зосереджена на всебічному поліпшенні професійної підготовки спеціалістів. Розв'язання цього завдання починається на перших курсах. У ході навчання молода людина дістає відомості про майбутню професію, ознайомлюється із спеціальною літературою.

Важливо зауважити, що у студентів-першокурсників, водночас відбувається процес адаптації до обраної професії. Оволодіння навичками навчання і перше ознайомлення з професією – найважливіші чинники в процесі адаптації. Як правило, студент намагається обрати таку професію, яка дозволить йому з часом застосувати, реалізувати набуті знання, здібності, буде відповідати його інтересам, психологічним особливостям. Правильно обрана професія – неодмінна умова успішної адаптації студентів молодших курсів. Адже, якщо вибір професії невдалий, тобто не відповідає ні здібностям, ні зазіханням особистості, адаптація не буде оптимальною. Тому одним із головних завдань вузу повинно стати надання допомоги першокурсникам у професійній адаптації. Професійна адаптація в умовах вузу є процесом формування у студентів інтересу до обраної професії, прагнення досконали оволодіти нею. Така адаптація передбачає оволодіння повним обсягом знань, умінь і навичок за професією, методикою і логікою науки.

Професійне формування студента успішно здійснюється в тому разі, якщо воно ґрунтується на інтересі, нахилах та здібностях молодої людини до певної професії. Якщо студент ще до вступу в вуз твердо

вирішив питання про вибір ним професії, усвідомив її значення, її позитивні та негативні відомив її значення, її позитивні та негативні сторони, вимоги, які вона висуває, то навчання у вузі буде цілеспрямованим і продуктивним, тобто адаптація здійснюватиметься без особливих утруднень.

Професійні нахили молоді людини як потреба в певній діяльності починають формуватися ще у школі.

Одним із найважливіших аспектів професійної адаптації є мотиваційно-особистісний, пов'язаний з формуванням позитивних навчальних мотивів і особистісних якостей майбутнього спеціаліста. Мотиви визначають характер і соціально-психологічної адаптації – місце, яке займає спілкування в діяльності студента, особливості його переживань, пов'язаних з його соціальним статусом і т. ін. В розвитку особистості майбутнього спеціаліста особливе значення має формування позитивних мотивів та дійових цілей, оскільки мотиви та цілі є найважливішими детермінантами діяльності. Виділяють різні класи навчальних мотивів студентів: - широкі соціальні, в яких відбивається суспільна значимість навчання; - професійні, що відбивають значимість навчальної діяльності для оволодіння майбутньою професією; - пізнавальні, пов'язані із потребою в нових знаннях, їх нерідко називають позитивними, або внутрішніми мотивами, оскільки вони безпосередньо пов'язані зі змістом навчальної діяльності.

На сьогодні існує суперечливість між інтелектуальним, творчим, особистісним потенціалом студента, з одного боку, і можливостями його реалізації, які надає навчальний заклад, з іншого. Ці можливості завжди обмежені, а інколи навіть пов'язані з суттєвими ускладненнями організаційного, фінансового чи психологічного порядку.

Успішна адаптація до умов навчання залежить від вибору певної стратегії навчальної діяльності і напрацювання операційних механізмів для її здійснення. Ця стратегія з високою ймовірністю забезпечує максимально повну самореалізацію особистості в умовах вищого закладу освіти (мається на увазі не лише навчальна, але й позанавчальна діяльність, наприклад студентське самоврядування, різноманітні види самодіяльності, спілкування, студентські об'єднання тощо). Вміння реалізувати себе в багатьох формах діяльності, передбачених у вищому закладі освіти, і визначають адаптованість до студентського життя.

Mazur O. Yu.,

Lecturer of Psychology Chair

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

FRESHMEN'S ADAPTATION IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The aim of the work is to analyze the period characterized by peculiarities of life, personal growth and development, but importantly by the formation of the future expert in a particular field. Recent development of society puts the question of freshmen adaptation in HEE is very relevant. Great amount of people distinguish period of study at university as one of the most important period of life. The question of students' adaptation to higher educational establishment was the subject of interest of many scientists and psychologists. In modern literature you can find interesting thoughts and views. In particular, these are scientific works by such investigators as S. Guri, N. Kuznetsova and others. The problem of adaptation is associated with entering students in the system of relations in HEE. The biggest difficulty is the changing social position in the transition from school society, changing ways of educational activities, changing usual connections, relationships and behavior. At the beginning of studies a student must stop being a pupil, and by graduation he must be a student. That's why we come to the conclusion that the process of adaptation can be divided in such a way:

In activity sphere, adaptation is learning new activities, and most importantly, it is comprehension and assimilation of the main activity, e.i. creativity in learning chosen specialty. In communication sphere, adaptation is considered by its extension including new communication goals, lack of strict family control). Eventually, adaptation is recognition of needed changes and their realization. The most important changes take place in the consciousness of the individual in the process of learning new activities and communication.

Key words: adaptation, general adaptation, students, activity.

Висновок: отже, ми можемо зробити висновок, що процес адаптації можна розподілити наступним чином:

У сфері діяльності адаптація – це засвоєння нових видів діяльності, а головне – це пристосування, усвідомлення засвоєння головного виду діяльності – творчості в сфері навчання обраній спеціальності.

У сфері спілкування адаптація розглядається з точки зору розширення, включення нових видів (самостійного вибору мети спілкування, відсутність жорсткого родичного контролю).

Врешті-решт адаптація – це визнання тих необхідних змін. Які відбуваються у самосвідомості особистості в процесі засвоєння нових видів діяльності і спілкування.

Література

1. Кузнецова Н. В. Условия адаптации первокурсника к учебному процессу в Благовещенском филиале СГА [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.sga.su/arch/2007/07/01/Kuznetsova.htm>

2. Педагогика и психология высшей школы: [Учебное пособие для вузов / Отв. ред. С. И. Самыгин]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 544 с. – С. 118-122.

3. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя [Учеб. пособие]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 480 с. – С. 118-122.

4. Делікатний К. Т. Становлення студента / К. Т. Делікатний: [Питання адаптації випускника школи у вузі]. – К.: т-во "Знання" УРСР, 1983. – 48 с.

5. Г. П. Левківська, В. С. Сорочинська, В. С. Штифурак. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти / Педагогічний Посібник, Київ, 2011, -124с.

Reference

1. Kuznetsova N. V. Usloviya adaptacii pervokursnika k uchenomu procesu v Blagoveshchenskom filiale SGA [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu: <http://www.sga.su/arch/2007/07/01/Kuznetsova.htm>

2. Pedagogika i psihologiya vysshei shkoly: [Uchebnoe posobie dlya vuzov / otv. red. S. I. Samygin]. - Rostov-na-Donu: Feniks, 1997. - 544 s. - S. 118-122.

3. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psihologiya / I. A. Zimnyaya [Ucheb. posobie]. - Rostov-na-Donu: Feniks, 1997. - 480 s. - S. 118-122.

4. Delikatnyi K. G. Stanovleniya studenta / K. G. Delikatnyi [Pytannya adaptacii vypusknika shkoly u vuzi]. - K.: t-vo "Znannya" URSR, 1983. - 48s.

5. G. P. Levkivska, V. E. Sorochynska, V. S. Shyifurak. Adaptatsiya pershokursnykiv v umovah vyshchogo zakladu osvity / Pedagogicheskyy posibnyk, Kyiv, 2011. -124s.

Ukraine